
 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2023-4-146-151>

 <https://orcid.org/0000-0002-1085-2456>

СТРЕЛЬБИЦЬКА Світлана Михайлівна

кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
e-mail: lawyerkonsult@gmail.com

УДК 37.013.42:373.5:004.031.42(045)

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Статтю присвячено інтерактивним технологіям виховання соціальної зрілості старшокласників.

Проаналізовано сутність понять «технологія», «інтеракція», «інтерактивні технології» в наукових джерелах. З'ясовано, що соціальну зрілості старшокласників можна виховувати завдяки впровадженню інтерактивних методів виховання та розглядати їх як інноваційні методи, за допомогою яких здійснюється переведення особистості учня в позицію активного суб'єкта виховного процесу.

Розкрито особливості підліткового віку, їх вплив на виховання соціальної зрілості старшокласників та на загальний розвиток особистості.

Досліджено класифікацією інтерактивних технологій, розглянуто технології кооперативного навчання, технології ситуативного моделювання, інтерактивні технології колективно-групового навчання, технології опрацювання дискусійних питань.

Обґрунтовано переваги зростання активності учасників освітнього процесу, сутність якого полягає в організації спільного процесу пізнання, через діалог учнів між собою та вчителем, в якому учень є активним учасником взаємодії.

Ключові слова: виховання; соціальна зрілість; інтеракція; інтерактивні технології; старшокласники.

Постановка проблеми. Сучасний стан модернізація освіти, який відбувається під впливом соціальних, економічних та політичних змін суспільного життя ставить перед освітою нові актуальні виклики. У зв'язку з цим є цілком важливим зміщення акцентів інтенсивного розвитку сучасних теоретичних та практичних підходів до процесу виховання соціальної зрілості старшокласників та впровадження інтерактивних технологій виховання.

Питання оптимізації виховання школярів є однією із найбільш значимих проблем сучасної педагогічної науки та практики та має велике значення, адже виховання має діяльнісний характер, який сприяє суспільній активності особистості, повноті її самореалізації та самоствердження в житті при дотриманні моральних норм і суспільних правил.

В сучасних умовах сьогодення, швидкоплинності та насиченості інформаційного

середовища, важливою умовою суспільства щодо розвитку якостей особистості виступає набуття вмінь та навичок, що сприяють соціальній активності та самореалізації особистості. Це завдання, значною мірою, вирішується через впровадження інноваційних технологій, серед яких важливу роль відіграють інтерактивні методи виховання.

Мета статті. Обґрунтувати ефективність застосування інтерактивних технологій у вихованні соціальної зрілості старшокласників.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Зважаючи на те, що дослідники визначають інтерактивні технології особливо ефективними, вбачається актуальним в даному контексті дослідити використання інтерактивних технологій у вихованні соціальної зрілості старшокласників. В контексті нашого дослідження доречно розглянути поняття «технології», яке визначається як сукупність форм, методів, прийомів та засобів передачі соціального досвіду, а також технічне оснащення певного процесу [1].

В свою чергу «інтеракція» (англ. interaction – діяльність) – термін, який позначає взаємодію, взаємовплив людей або вплив груп один на одного як безперервний діалог. За Дж. Мідом [2] інтеракція розглядається як безпосередня міжособистісна комунікація, важливою особливістю якої визнається здатність людини приймати роль іншого, уявляти та відчувати, як його сприймає партнер по спілкуванню.

Теоретичні засади інтерактивних технологій розкрито у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як К. Бенне, С. Бондар, Н. Волкова, Т. Григорчук, Р. Гуревич, В. Євдокімова, М. Кадемія, Н. Коломієць, Н. Побірченко, І. Прокопенко, О. Пометун, А. Пироженко, К. Роджерс, Т. Сердюк, Дж. Стюарт, К. Фопель, А. Хом'як, В. Ягоднікова та ін [3; 4; 5].

Аналіз наукових джерел свідчить, що з по-між технологій виховання виділяють класичну або традиційну, інтерактивну або активну. В нашому дослідженні ми розглядаємо саме інтерактивні технології виховання, які, на нашу думку, сприятиме вихованню соціальної зрілості старшокласників.

Поняття «інтерактивні технології» тлумачиться дослідниками (І. Дичківська, В. Євдокімов, М. Кадемія, О. Пометун, А. Пироженко, І. Прокопенко) як взаємодія, або вплив один на одного, зумовлену індивідуальними особливостями її суб'єктів, соціальною ситуацією, домінантними стратегіями поведінки, цілями учасників взаємодії

та можливими суперечностями, які виникають у процесі спільної діяльності й спілкування [4; 5; 6].

Використання інтерактивних технологій мають досить вагомі переваги зростання активності учасників освітнього процесу, сутність якого полягає в організації спільного процесу пізнання, коли інформація здобувається у спільній діяльності через діалог учнів між собою та вчителем або вчителями, де учень є не пасивним спостерігачем а активним учасником взаємодії, також в розвитку критичного мислення в результаті створення педагогічних умов, що сприяють прийняттю рішень, сприйманню та розумінню результатів взаємодії обґрунтуванню висновків і оцінок, формуванню власної думки, покращенню комунікації між учасниками інтерактивного спілкування, стимулюючи до активної позиції в групі, адаптації до різних видів діяльності, враховуючи індивідуальні особливості кожного учня [4].

За класифікацією інтерактивних технологій автори А. Пироженко та О. Пометун поділяють їх на чотири напрямки, а саме:

- технології кооперативного навчання (робота в парах, малих групах, карусель, акваріум, ланцюжок тощо),

- технології ситуативного моделювання (крос-культурне моделювання, метод проєктів, рольові та соціальні ігри, драматизація тощо),

- технології опрацювання дискусійних питань (кейс-метод, контент-аналіз текстів, дискусії, дебати, інтерв'ювання, опитування тощо),

- інтерактивні технології колективно-групового навчання (брейн-стормінг, мікрофон, криголам, коло ідей, незакінчені речення, ажурна пилка тощо) [4].

На думку науковців вагомого значення у вихованні соціальної зрілості старшокласників набуває формування в них низки особистісних якостей за допомогою інтерактивних технологій [1].

Слушним для питання, яке розглядається, є наукова позиція Р. Гуревича, М. Кадемії, А. Шевченко, які визначають що інтерактивна діяльність ґрунтується на активній комунікації учасників освітнього процесу. Тобто, на думку дослідників, «сутність інтерактивного навчання, полягає в тому, що виховний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів і учителя, в свою чергу учні є рівноправними суб'єктами навчання» [5].

Аналіз поглядів І. Дичківської, О. Комар, О. Пометун та інших науковців дозволяє констатувати, що обов'язковими умовами реалізації технологій інтерактивного виховання, без яких інтеракція або зовсім не-

можлива, або вважається неефективною є створення в освітньому процесі сприятливої позитивної атмосфери в якій учні відчують себе у безпеці [4; 6]. Вона необхідна, щоб забезпечити мотивацію старшокласників до саморозкриття, відкритої комунікації й прагнення до співпраці між собою і вчителем.

Нам імпонує думка дослідниці О. Петренко, яка стверджує що інтерактивні методи виховання – це насамперед нові методи, за допомогою яких здійснюється переведення особистості учня в позицію активного суб'єкта виховного процесу. Сутність інтерактивних методів полягає у тому, що виховний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів [7].

Отже, узагальнюючи вищевикладене значимо, що інтерактивні технології виховання зорієнтовані на взаємодію учнів із учителем, міжособистісні зв'язки з однолітками, це спонукає їх до активної поведінки в освітньому процесі, в якому створені педагогічні умови для здійснення учнями аналізу та самооцінки своїх дій, співпереживання, спільного розв'язання проблем суперечностей, задоволення від взаємодії тощо.

Таким чином, інтерактивні методи виховання сприяють продуктивній і ефективній педагогічній взаємодії у класі.

Виклики часу та тенденції розвитку сучасного життєустрою ставлять перед людиною завдання всебічного особистісного розвитку, та є одним з основних завдань сучасної педагогічної науки та практики. Сучасні старшокласники в процесі інтерактивної взаємодії отримують не тільки глибокі та ґрунтовні теоретичні знання, але і практичні вміння використовувати їх у різних ситуаціях, вчать самостійно досліджувати проблеми, набувають досвід їх вирішення, що ефективно впливає на виховання соціальної зрілості старшокласників.

Старшокласники, як свідчить аналіз наукових джерел, намагаються бути активними, відкриті для спілкування та відносин із соціумом, прагнуть одержати різноманітну інформацію для вибудови свого внутрішнього світу та здійснення комунікації, у них відбувається налаштованість на зміну соціальних ролей, допомоги близьким, старшим, дотримання цінностей і норм суспільства.

Якісні зміни, що відбуваються в інтелектуальній, емоційній та поведінковій сферах особистості старшокласників породжують новий рівень його самосвідомості, потреби у самоствердженні, як критеріальних показників соціальної зрілості.

В наукових розвідках О. Штепи рівень соціальних можливостей старшокласників, умови і швидкість його соціального розвитку залежить від осмислення підлітком себе і своєї приналежності до суспільства, ступеня вираження прав і обов'язків, рівня оволодіння світом сучасних речей і стосунків, насичення далеких і близьких зв'язків, їх диференційованості [8].

Як зауважує дослідниця О. Власова в процесі дорослішання у старшокласників змінюється характер і особливості сприймання себе у суспільстві, сприймання суспільства, ієрархії суспільних зв'язків, змінюються мотиви і ступінь їхньої адекватності суспільним потребам [9].

У підлітковому віці в учнів розвивається власна соціальна приналежність до тієї чи іншої соціальної групи, тому доцільним вважаємо проведення різноманітних форм роботи, які дають можливість старшокласникам зрозуміти, що особистість кожної окремої людини складається з безлічі різних соціальних ролей, які вона виконує в житті. Тому використання інтерактивних технологій виховання соціальної зрілості дають можливість акцентувати увагу на схожості й відмінностях інтересів та індивідуальних вподобань.

Як результат, у старшокласників виховується позитивна установка й толерантне ставлення до оточуючих, наявність позитивної мотивації до взаємодії з іншою людиною незалежно від її потенційних можливостей та відмінностей за статтю, культурними, етнічними особливостями, повага до людської гідності, здатність до співпереживання, співчуття, вміння критично аналізувати свої дії у середовищі міжособистісної комунікації.

Розглянемо деякі інтерактивні технології які сприяють ефективному вихованню соціальної зрілості старшокласників.

Технологія кооперативного навчання (співробітництво учнів у групах) є надзвичайно важливою, оскільки спільно працювати з людьми різних поглядів, різних культур – це частина навчання життя в соціумі. Дослідник П. Кендзьор стверджує, що учні, коли перебувають у неоднорідних групах, опановують нові знання значно легше, а це стає поштовхом до обміну думками, що робить учасників дискусії більш відкритими й ближчими один до одного [10; 11; 13].

Технологія кооперативного навчання позитивно впливає на соціальну ідентичність учня. У групі, що складається з членів, які мають різне погляди вміння, саме особисті навики й знання учнів стають критеріями інтеграції, а не етнічна чи релігійна приналежність. Відповідно, спільну

ідентичність можна розвинути, досягаючи спільних цілей, сприяючи інтеграції учнів у суспільні стосунки, що виходять за межі їхньої специфічної приналежності [10; 12].

Технологія кооперативного навчання передбачає розповідь старшокласника про своє життя, а діяльність інших полягає в схематичному зображенні впливів різних культур на життя оповідача. Ця технологія сприятиме вихованню соціальної зрілості старшокласників, їх ефективній взаємодії між собою та збагаченню соціального досвіду.

Метод проєктів є своєрідною формою перспективного планування виховної роботи за участю старшокласників. Метод проєктів вважається педагогічною технологією, за якою втілюється певна стратегія виховання. Видатний український педагог Г. Ващенко [14] визначав метод проєктів як такий, що забезпечує пристосування змісту та методів освітньої роботи до особливостей дитячої природи, що є позитивною умовою для виховання соціальної зрілості старшокласників.

Технологія ситуативного моделювання, така як метод проєктів спрямована на розвиток пізнавальних навичок старшокласників, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвивати критичне мислення. Результатом розроблення теоретичного проєкту є презентація способів вирішення проблеми, що вивчається, а практичного – конкретний проєкт, готовий для впровадження.

Технологія опрацювання дискусійних питань, а саме метод кейсів передбачає поділ класу на групи, яким пропонується опис ситуації, заснований на реальних фактах. Означена технологія сприяє набуттю вмінь приймати групове рішення проблем, які ілюструють практичну дію різноманітних підходів і концепцій. Метод кейсів передбачає осмислення реальної ситуації у спілкуванні й актуалізує комплекс знань, який необхідно засвоїти під час розв'язання певної проблеми. Важливим етапом у такій роботі є рефлексія, під час якої старшокласники обговорюють певні особливості, характеристики, яким вони надавали перевагу в процесі роботи над справою, завданням тощо а також причини такого вибору. Ця форма роботи, на нашу думку, забезпечуватиме виховання соціальної зрілості старшокласників, генеруючи можливі рішення і обираючи найкращі з них.

Інтерактивні технології колективно-групового навчання передбачають використання вправ для поліпшення психологічного клімату в групі, підвищення самооці-

нки, розвитку емпатії учнів. Метою інтерактивної технології «Коло ідей» є вирішення гострих суперечливих питань, створення списку ідей та залучення всіх учасників до обговорення поставленого питання.

Застосовується технологія, коли всі групи мають виконувати одне і те саме завдання, яке складається з декількох питань, які групи представляють по черзі. Коли групи завершують завдання і готові подати інформацію, кожна з них по черзі озвучує лише один аспект даного завдання чи проблеми, що обговорювалася. Саме це дає можливість кожній групі розповісти про результати своєї роботи, уникаючи ситуації, коли перша група, що виступає, подає всю інформацію.

Аналіз наукових джерел та практика свідчить, що використання інтерактивних технологій колективно-групового навчання в педагогічній практиці сприятиме успішному вихованню соціальної зрілості старшокласників, розвитку навичок роботи в малих групах, комунікативної культури та практичного мислення.

Отже, для старшокласників як для особливої соціальної й вікової групи, як важливого стратегічного ресурсу суспільного розвитку, надзвичайно важливим є досвід міжособистісної взаємодії, що допомагає ефективному вихованню соціальної зрілості. У цьому віці характерними є установки на самовизначення, свідому побудову власного життя, професійну орієнтацію, готовність до виконання громадянського обов'язку. Тому підлітковий вік є періодом отриманих суспільних знань, умінь і навичок, коли остаточно складається світогляд кожного підлітка, формується система життєвих, національних, культурних цінностей, переконань, відбувається отождення себе з певною соціокультурною спільнотою, норми поведінки та значення правових відносин в суспільстві тощо.

Таким чином, інтерактивні технології виховання соціальної зрілості старшокласників дають змогу розвивати практичні навички та вміння, сприяють активізації виховного процесу, надають можливість залучати учнів до вирішення проблем, максимально наближених до реальних життєвих ситуацій, спонукають учнів до творчої участі в ньому і забезпечують розвиток і саморозвиток особистості на основі врахування його вікових особливостей, при цьому сприяють розвитку вміння рефлексувати, що дає можливість відкоригувати інтерактивні методики виховання з метою підвищення їх ефективності в конкретному закладі освіти.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Аналіз вищевикладених ін-

терактивних технологій розкриває їх потенційні можливості виховання соціальної зрілості старшокласників. З огляду на те, що соціальна зрілість виховується за певних педагогічних умов, використання інтерактивних технологій вважаємо однією з умов, яка передбачає активізацію знань, умінь, навичок та поведінкових реакцій підлітків. Розуміння вчителями стійких закономірних тенденцій особистісної самореалізації дозволить оптимізувати процеси життєтворчості, що є особливо актуальним у підлітковому віці.

Перспективи подальших досліджень зазначеної проблеми ми вбачаємо у визначенні, обґрунтуванні і розробці педагогічних умов виховання соціальної зрілості старшокласників.

Список бібліографічних посилань

1. Прокопенко І.Ф. Педагогічні технології. Харків: Колегіум, 2005. 224 с.
2. Mead G.H. Mind, Self, and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist. Chicago: University of Chicago Press, 1934. 401 p.
3. Бондар С.П. Проблеми оновлення методів навчання у сучасній школі. *Наукові записки: збірник наукових праць*. Київ, 2000. С. 9–17.
4. Пометун О.І., Пироженко А.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.
5. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Шевченко А.С. Інтерактивні технології навчання у вищому педагогічному навчальному закладі. Вінниця: Планер, 2013. 309 с.
6. Дичківська І.С. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 320 с.
7. Петренко О.В. Інноватика у вихованні: засадничі положення. *Інноватика у вихованні: збірник наукових праць*, 2015. Вип. 1. С. 38–48.
8. Штепа О.С. Формування особистісної зрілості у підлітковому і юнацькому віці. *Педагогіка та психологія*, 2008. №1(15). С. 129–146.
9. Власова О.І. Провідні чинники розвитку соціального потенціалу особистості. *Соціальна психологія*, 2005. №2. С. 55–63.
10. Кендзор, П.С. Інтеграція через діалог. Система організації полікультурного виховання в школі. Львів: Видавничий Дім «Панорама», 2016. 378 с.
11. Хом'як А.П. Педагогічна технологія як інтегративна модель навчально-виховного процесу. *Молодь і ринок*, 2014. № 9 (116). С. 44–49.
12. Ягоднікова В.В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі. Київ: Видавничий дім «Персонал», 2009. 80 с.
13. Кадемія М.Ю. Інтерактивні засоби навчання. Вінниця: Планер, 2010. 217 с.
14. Ващенко Г.Г. Основні умови розумового виховання української молоді. *Праці з педагогіки та психології* [Київ: Школяр. Фада. ЛТД], 2000. С.115–140.
15. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ: Перун, 2005. 1725 с.

References

1. Prokopenko, I.F. (2005). Pedagogical technologies. Kharkiv: Collegium. 224 p.
2. Mead, G.H. (1934) Mind, Self, and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist. Chicago: University of Chicago Press, 1934. 401 p.
3. Bondar, S.P. (2000). Problems of updating teaching methods in a modern school. *Scientific notes: a collection of scientific papers* [Kyiv]. P. 9–17.
4. Pometun, O.I., Pyrodenko, L.V. (2004). Modern lesson. Interactive learning technologies: scientific and methodical manual. Kyiv: A.S.K. 192 p.
5. Gurevich, R.S., Kademiya, M.Yu., Shevchenko, L.S. (2013). Interactive learning technologies in a higher pedagogical educational institution. Vinnytsia: Planer. 309 p.
6. Dychkivska, I.S. (2004). Innovative pedagogical technologies. Kyiv: Akademydav. 320 p.
7. Petrenko, O.V. (2015). Innovation in education: basic provisions. *Innovation in education: a collection of scientific papers*, 1: 38–48.
8. Stepa, O.S. (2008). Formation of personal maturity in adolescence and young adulthood. *Pedagogy and psychology*, 1(15): 129–146.
9. Vlasova, O.I. (2005). Leading factors in the development of the social potential of the individual. *Social psychology*, 2: 55–63.
10. Kendzor, P.S. (2016). Integration through dialogue. The system of organizing multicultural education at school. Lviv: Publishing House "Panorama". 378 p.
11. Khomyak, A.P. (2014). Pedagogical technology as an integrative model of the educational process. *Youth and the market*, 9(116): 44–49.
12. Yagodnikova, V.V. (2009). Interactive forms and methods of learning in higher education. Kyiv: Publishing House "Personal". 80 p.
13. Cademia, M.Yu. (2010). Interactive learning tools. Vinnytsia: Publishing House "Planer". 217 p.
14. Vashchenko, H.G. (2000). Basic conditions of intellectual education of Ukrainian youth. *Works on pedagogy and psychology* [Kyiv: Shkol.Fada.LTD]. P. 115–140.
15. A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language. (2005). In V.T. Busel (comp. and ed.). Kyiv: Perun. 1725 p.

STRELBYTSKA Svitlana

PhD in Pedagogy, senior teacher of pedagogy and educational management Department,
Odesa Academy of Continuing Education of the Odesa Regional Council

INTERACTIVE TECHNOLOGIES FOR UPBRINGING OF SOCIAL MATURITY OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Summary. Introduction. The article is devoted to interactive technologies for raising the social maturity of high school students. The essence of the concepts "technology", "interaction", "interactive technologies" in scientific sources is analyzed. It has been found that the social maturity of high school students can be brought up thanks to the implementation of interactive methods of education and considered as innovative methods, with the help of which the student's personality is transferred to the position of an active subject of the educational process. The peculiarities of adolescence, their influence on the education of social maturity of high school students and on the general development of the personality are

analyzed. The classification of interactive technologies was studied, cooperative learning technologies, situational modeling technologies, interactive technologies of collective and group learning, technologies for working out discussion issues were considered. The benefits of increasing the activity of the participants in the educational process, the essence of which is the organization of a joint learning process through the dialogue of students between each other and the teacher, in which the student is an active participant in the interaction, are substantiated.

The purpose to substantiate the effectiveness of the use of interactive technologies in the education of social maturity of high school students.

The methods of theoretical analysis, generalization.

Results. Education of the social maturity of high school students by means of interactive technologies is the result of a holistic educational influence aimed at expanding knowledge about society, which through emotional and value attitudes towards social norms, other people are realized in real social behavior, the discovery of independence, social activity, tolerance, the ability to make decisions and bear responsibility for them.

Originality. Interactive technologies for raising the social maturity of high school students in the educational process were analyzed and substantiated, the conditions of pedagogical influence on the development and upbringing of social maturity and its criterion indicators were clarified.

Conclusion. An analysis of the above interactive technologies explains the importance interactive forms of

education in working with high school students in the direction of education of social maturity. Given the fact that social maturity is cultivated under certain pedagogical conditions, we consider the use of interactive technologies to be one of the conditions that involves the activation of knowledge, abilities, skills and behavioral reactions of adolescents. Teachers' understanding of stable natural trends of personal self-realization will allow optimizing the processes of life creation, which is especially relevant in adolescence.

Keywords: *education; social maturity; interaction; interactive technologies; high school students*

*Одержано редакцією 05.12.2023
Прийнято до публікації 20.12.2023*